

Europautvalget

Informasjonspakke

Fra faggruppen for EU/EØS-informasjon

30. november 2018

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, sendt 23. november. Fra regjeringen møter justis-, beredskaps- og innvandringsminister Tor Mikkell Wara, klima- og miljøminister Ola Elvestuen, fiskeriminister Harald Tom Nesvik og utenriksminister Ine Eriksen Søreide. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenstående bakgrunnsinformasjon knyttet til sakene på dagsordenen og andre EU/EØS-aktuelle saker.

Justis-, beredskaps- og innvandringsminister Wara vil redegjøre for:

- Prioriteringer innenfor ytre og indre sikkerhet på justis- og innenriksfeltet

Klima- og miljøminister Elvestuen vil redegjøre for:

- Forhandlingene med EU om felles oppfyllelse av utslippsmålet for 2030

Fiskeriminister Nesvik vil redegjøre for:

- Fiskeriforhandlinger med EU i lys av brexit

Utenriksminister Eriksen Søreide vil redegjøre for:

- Brexit
- EØS-rådet
- Norsk deltakelse i EUs programmer i perioden 2021-2027

Et utvalg av rettsakter:

- Skipsopphugging, plastbæreposer, finanstillsyn

Justis-, beredskaps- og innvandringsminister Wara vil redegjøre for:

Regjeringen har varslet at statsråd Wara vil redegjøre for prioriteringer innenfor ytre og indre sikkerhet på justis- og innenriksfeltet. Vi har valgt å dele opp bakgrunnen deretter:

Prioriteringer ytre sikkerhet

[Regjeringens prioriteringer omtales i arbeidsprogrammet for samarbeidet med EU 2018](#). Det omfatter: et nytt system for innreisetillatelse (ETIAS), et nytt inn- og utreisesystem (Entry/Exit), utvikling og samkjøring av Schengen-databasene, og tilgangen til Europols registre. I tillegg vil vi omtale enkelte andre saker som har blitt aktuelle etter at arbeidsprogrammet ble lagt fram i mai 2018. Det gjelder: midlertidig indre grensekontroll, Schengen-evaluering av Norge og styrking av Frontex.

Et nytt system for reisetillatelse (ETIAS)

[ETIAS ble vedtatt i september 2018](#), og skal være operativt innen utgangen av 2020. Det innebærer at reisende fra de ca. 60 landene som er fritatt for visumkrav, på forhånd må søke om tillatelse til å reise frem til Schengens yttergrense. Systemet er laget etter mal fra det amerikanske ESTA-systemet. Prosessen skal ta et par minutter, mens den reisendes navn og data kontrolleres opp mot en rekke databaser knyttet til Schengen, Europol og Interpol. En forhåndssjekk vil koste 7 euro, og vil gjelde i opptil tre år. En innvilget fremreisetillatelse vil være en forutsetning for, men ingen garanti for, å kunne reise inn i Schengen-området.

[Regjeringens Schengen-notat](#) fra juni 2017 omtaler norske holdninger til Kommisjonens opprinnelig forslag. Fra norsk side støtter man det foreslåtte systemet, men understreker at det må innrettes slik at man: «maksimerer nytten av opplysningene som opptas, samtidig som ulempen for de reisende holdes på et minimum og hensynet til personvern ivaretas, samt holder kostnadene så lave som mulig».

Et nytt inn- og utreisesystem (Entry/Exit System)

[Entry/Exit System \(EES\) ble vedtatt i november 2017](#), og skal være operativt innen utgangen av 2020. Formålet er å registrere borgere fra tredjeland som er på korttidsopphold i Schengen-området. Personopplysninger, biometriske kjennetegn, ansiktsbilde og fingeravtrykk skal registreres, i tillegg til tidspunkt og sted for inn- og utreise. Systemet skal automatisk beregne hvor lenge personen kan oppholde seg i Schengen-området, og varsle medlemslandene dersom personen ikke reiser ut innen fristen. Politiet skal på visse vilkår få anledning til å søke i systemet.

Det er ikke publisert et Schengen-notat om EES. [I Europautvalget 1. februar 2017 sa daværende statsråd Per-Willy Amundsen](#) at EES vil bidra vesentlig til en mer effektiv og sikker grensekontroll. Samtidig understreket Amundsen at det «vil medføre betydelige, ekstraordinære kostnader». Særlig gjelder det for politiet, som skal kontrollere personer som passerer yttergrensene.

Utvikling og samkjøring av Schengen-databasene

[EU vedtok 19. november i år en revisjon av Schengen informasjonssystem \(SIS II\)](#). Det gamle SIS-regelverket blir erstattet av tre nye rettsakter innenfor områdene politi- og strafferettslig samarbeid, grensekontroll og migrasjon. Den siste rettsakten gjelder registrering av returvedtak for tredjelandsborgere uten lovlig opphold. Dette er et nytt anvendelsesområde for SIS.

Regelverket innfører en mulighet til å bruke ansiktsbilder, og også en DNA-profil for å lette identifikasjonen av savnede personer. Europol vil få adgang til alle kategorier av opplysninger i

SIS II, og kan utveksle tilleggsopplysninger med EU-landene. EUs grensebyrå Frontex vil få tilgang til SIS II dersom det er nødvendig for å ivareta mandatet.

Regjeringen publiserte i november 2017 Schengen-notater for alle tre rettsaktene om videreutvikling av Schengen-informasjonssystem (SIS) innen: [politisamarbeid](#), [grensekontroll](#) og [migrasjon/retur](#). Det gis generell støtte til utvidelsene av SIS-regelverket. Norge har imidlertid vært kritiske til at hvert land må ha en nasjonal kopi av SIS-databasen. Norge har ikke en slik nasjonal kopi i dag, og etablering av dette (i tråd med forslaget fra Kommisjonen) vil koste ca. 20 millioner kroner og kreve mye arbeid som vil gå på bekostning av annet IT utviklingsarbeid i politiet, ifølge regjeringen.

[Samtidig har EU til behandling et forslag om samkjøring av ulike Schengen-databaser](#) (interoperabilitetspakken). To forslag ble lagt fram i desember 2017, om henholdsvis grenser og migrasjon. Et revidert forslag ble lagt fram i juni 2018. Formålet er å gi politi og grensevakter én felles søkeinngang til databaser knyttet til grensekontroll, migrasjon og sikkerhet. I tillegg til den felles søkeportalen, skal det også etableres en felles biometrisk «matchtjeneste» (hvor man bruker fingeravtrykk og ansiktsbilder for å scanne databasene), og en felles identitetsbase som gir tilgang til biografiske og biometriske basisopplysninger. Dette skal gjøre det enklere å avsløre personer som utgjør en sikkerhetstrussel eller som bruker falske identiteter. I [vedlegget til regjeringens arbeidsprogram](#) vises det til at det fra norsk side vil «være viktig å bringe klarhet i de personvernmessige sidene av forslagene, samt om disse forslagene vil være egnede som kriminalitets- og terrorforebyggende tiltak».

Samkjøringen gjelder seks databaser: de tre som er nevnt overfor (ETIAS, EES og SIS II), samt Visa Information System (VIS), Eurodac (fingeravtrykk) og straffereaksjonsregisteret ECRIS. Av disse er det kun ECRIS Norge ikke deltar i. I [regjeringens arbeidsprogram](#) står det: «Regjeringen vil i 2018 vurdere om Norge skal knytte seg til systemer som ikke er en del av våre eksisterende avtaler med EU».

EU undertegnet nylig [en avtale med Norge om deltakelse i eu-Lisa](#), EUs byrå for forvaltning av de store IT-systemene innenfor Schengen-samarbeidet. Stortinget behandlet samtykke til deltakelsen våren 2017. EU vedtok i november i år en [revisjon av eu-Lisa-forordningen](#). Den utvider mandatet til også å omfatte de nye Schengen-databasene (ETIAS og EES), og gir eu-Lisa ansvaret for arbeidet med samkjøringen av alle databasene.

Tilgangen til Europols registre. Eurojust.

Europol er EUs byrå for politisamarbeid. Norge inngikk en avtale med Europol i 2001. I regjeringens arbeidsprogram for 2018 står det at Norge ønsker «å få enklere tilgang til Europols registre, primært innenfor gjeldende samarbeidsavtale, men også andre alternativer kan være aktuelle dersom det for eksempel i forhandlingene om Storbritannias uttreden av EU skulle åpnes for en annen og i sum mer fordelaktig tilknytning».

Da Danmark i 2017 inngikk en særavtale om deltakelse i Europol, ble det vist til at [Danmarks avtale var bedre enn Norges](#). Danmark trenger blant annet ikke å begrunne hvorfor de trenger opplysningen når det søkes i Europols database, og de vil også automatisk få tilsendt opplysninger som Europol vurderer å ha særlig betydning for Danmark. Den danske avtalen var nødvendig da Europol gikk fra et mellomstatlig til et EU-samarbeid, og skyldes det danske rettsforbeholdet, også omtalt som «opt-out».

Samarbeid på sikkerhetsområdet er en sentral del i utkastet til [erklæringen om forholdet mellom EU og Storbritannia etter brexit](#). Det står at partene skal etablere «*a broad, comprehensive and balanced security partnership*», og at de vil samarbeide for å identifisere vilkår for Storbritannias samarbeid gjennom Europol og Eurojust.

Eurojust er EUs strafferettslige samarbeid. [EU vedtok 6. november i år en ny forordning om Eurojust](#). I den forbindelse sendte nylig den danske regjeringen et brev til Europakommisjonen hvor de ber om at det innledes forhandlinger om en ny samarbeidsavtale om Eurojust. Norges samarbeidsavtale er fra 2005. Se egen omtale i stortingsbibliotekets [EU/EØS-nytt 21. november 2018](#).

[Atlas-nettverket er et annet samarbeid, som for tiden styrkes](#), og hvor Norge ønsker et tettere samarbeid. Det er et samarbeid mellom landenes kontraterrorenheter, hvor særskilte innsatsstyrker kan gi bistand ved gisselsituasjoner eller trusler mot infrastruktur og institusjoner. I oktober 2018 ble det inngått en samarbeidsavtale om å etablere et permanent støttekontor for Atlas-nettverket ved Europol. Det står i regjeringens arbeidsprogram at man ønsker «tilknytning til det forbedrede samarbeidet mellom EU-landenes særlige innsatsenheter i slike krisesituasjoner (Atlasbeslutningen)».

Midlertidig indre grensekontroll

[Norge har siden 26. november 2015 gjennomført midlertidig kontroll](#) på deler av den indre grensen. De to første årene ble det begrunnet i grenseforordningens artikkel 29. Artikkelen åpner for kontroll på grunn av alvorlige og vedvarende mangler ved yttergrensekontrollen, som utgjør en alvorlig trussel mot offentlig orden eller sikkerhet. Etter november 2017 har begrunnelsen vært knyttet til grenseforordningens artikkel 25, med grunnlag i terrortrusler. Dette er også begrunnelsen som ble brukt da [Norge søkte om ytterligere seks måneders forlengelse fra og med 12. november](#) i år.

I forbindelse med revisjonen av Schengen-grenseforordningen [kritiserte LIBE-komiteen i Europaparlamentet Norge og de fem andre Schengen-landene](#) som har hatt midlertidig grensekontroll i tre år. Komiteen foreslår at reglene for dette skjerpes: kortere tidsperiode, strengere krav til dokumentasjon og endret beslutningsprosess. I et intervju sier saksordfører Tanja Fajon (Slovenia, S&D) at «[These prolongations are not justified and there is no evidence to prove they are. Over the last few years, national governments have pushed the limits of the current rules, extending controls for political purposes rather than out of necessity](#)». Revisjon av grenseforordningen skal behandles i plenum 29. november. Saken er fortsatt til behandling i Rådet.

Schengen-evaluering av Norge

Rådet vedtok også 18. september 2018 en rekke anbefalinger til Norge om tiltak for å rette opp mangler som ble funnet i en Schengen-evaluering av Norge høsten 2017. Rådets anbefalinger dekker tre områder: [grensekontroll](#), [politisamarbeid](#) og [visumpolitikk](#).

Det er i alt 55 anbefalinger for bedring av yttergrensekontrollen, blant annet knyttet til inn- og utreisekontroll. Det anbefales at Norge gjennomfører et direktiv fra 2004 om transportørers plikt til å oversende passasjeropplysninger og at politiet gis kompetanse til å bruke dataene. Politiet bør også kunne utstede visa på grensen. Et annet område er forbedringer knyttet til risikoanalyser, grenseovervåking og situasjonskunnskap ved sjøgrensene og i havnene. Samtidig får Norge skryt for det bilaterale samarbeidet med Russland, og for grensekontrollgruppa i Oslo som bruker mobilt utstyr for å gjøre grensekontroller direkte på stedet. For mer informasjon, se [EU/EØS-nytt 25. september 2018](#).

I oktober vedtok Rådet også anbefalinger om [Norges bruk av Schengen informasjonssystem \(SIS\)](#), og 26. november ble [anbefalingene til Norge om personvern](#) vedtatt. Den siste inneholder i alt 33 anbefalinger, hvor flere er knyttet til behovet for at Datatilsynet blir fullt ut uavhengig. De norske retningslinjene om økonomi og drift, samt tildelingsbrevet bør endres slik at det ikke er en risiko for at regjeringen direkte eller indirekte påvirker Datatilsynet, står det i vedtaket. De andre anbefalingene er knyttet til SIS og VIS (den felles visumdatabasen), og gjelder rettighetene

til de som er registrert i databasene, sikring av SIS II-datasenter, sletting av data, og politiets tilgang til dataene.

Anbefalinger om retur av tredjelandborgere er fortsatt til behandling i EU.

Schengen-evalueringene gjennomføres hvert femte år. Siden den indre grensekontrollen i prinsippet er opphevet, er dette et viktig tiltak for at man skal ha tillit til at de andre landene gjennomfører regelverket riktig. Norge skal i løpet av tre måneder utarbeide en handlingsplan som svarer på Rådets anbefalinger. I [vedlegget til regjeringens arbeidsprogram](#) står det: «I oppfølgingen av evalueringen vil det være viktig for Norge å få gehør for våre synspunkter på hvordan våre forpliktelser på disse områdene kan ivaretas på best mulig måte».

Styrking av Frontex

EU har foreslått å [styrke grense- og kystvaktbyrået Frontex fra 2020](#). I dag har Frontex ca. 650 ansatte og 1 500 grensevakter som er «lånt ut» av medlemslandene. Det foreslås at Frontex i framtiden skal ha en styrke på 10 000 personer (8 500 skal lånes ut fra medlemslandene). Halvparten (5 000) skal arbeide som grensevakter. Den andre halvparten skal ha oppgaver knyttet både til retur av migranter som ikke får opphold og til å bygge relasjoner med opprinnelsesland.

Frontex-direktør Fabrice Leggeri sier i forbindelse med et besøk i Sverige i november at Schengen-evalueringen viser at [flere EU-land trenger å styrke arbeidet med retur av migranter](#). Han peker også på at Frontex fungerer som et «sikkerhetsfilter» og en etterretningstjeneste i arbeidet med å stoppe menneskesmuglere, terrorister og andre kriminelle.

I sin europapolitiske redegjørelse 8. november i år [sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide](#) at regjeringen i utgangspunktet er positiv til å styrke arbeidet med å sikre Schengens yttergrenser. Samtidig viste hun til at regjeringen vil framheve «at forvaltningen av yttergrensene primært er et nasjonalt ansvar og at byråets mannskapsstyrke, ansvar og oppgaver må tilpasses dette». Eriksen Søreide [viste i den sammenhengen også til at Europakommisjonen](#) har foreslått endringer i returdirektivet, som skal bidra til å effektivisere returarbeidet.

Regjeringens Schengen-notatbasen

[Schengen-notatbasen](#) ble gjort offentlig tilgjengelig i begynnelsen av 2017. Det skjedde etter påtrykk fra Europautvalget, og daværende europaminister [Frank Bakke Jensen orienterte utvalget](#) om dette i februar 2017.

Det er justis- og beredskapsdepartementet som har ansvar for at det utarbeides notater. De omtaler Schengen-relevant regelverk som vurderes innlemmet i norsk rett, og skal opprettes på et tidligst mulig tidspunkt i den forberedende fasen av regelverksutforming.

Da basen ble åpnet inneholdt den tre notater. Etter dette har det kommet ytterligere ti notater. Ifølge Europalov har Europakommisjonen lagt fram [ni Schengen-relevante forslag i 2018](#). Ingen av disse har det foreløpig blitt publisert Schengen-notater om. Det gjelder blant annet forslaget om revisjon av Frontex og endringer i returdirektivet (se ovenfor).

Prioriteringer indre sikkerhet

Norsk deltakelse i rescEU (katastrofeberedskap)

Europakommisjonen la i november 2017 frem [forordningsforslaget](#) som skal styrke EUs ordning for sivil beredskap (rescEU), og en tilhørende meddelelse om styrking av EUs katastrofehandtering. Bakgrunnen er først og fremst de store skogbrannene som Sør-Europa har vært utsatt for de siste årene. Hovedelementet i forslaget er opprettelsen av rescEU, som betyr at EU skal ha en egen reserve med ressurser som skal kunne bistå medlemsland ved katastrofer.

Det skal også bli enklere å melde inn og nyttiggjøre seg av kapasiteter som ligger i den europeiske poolen for sivilt vern. Norge er med i dagens frivillige ordning. Kommisjonen foreslår at Norge også kan bli en del av rescEU.

I forslaget til statsbudsjett, [Prop. 1 S \(2018–2019\)](#), skriver regjeringen at det fra norsk side er viktig å få klarhet i hvilke konsekvenser som følger av opprettelsen av rescEU, og hvordan Norge kan nyttiggjøre seg av disse ressursene: «Vidare er det viktig å få ei forsikring om at dette ikkje i realiteten vil innebære at enkeltland kan bygge ned eigen beredskap og berre lene seg på EUs kapasitetar. Det er vidare viktig å få klarleik i dei økonomiske konsekvensane forslaget har for Noreg».

I en [EØS EFTA-kommentar](#) tidligere i år uttrykkes det bekymring for at forslaget ikke balanserer ulike regionale kapasitetsbehov, og at Nord-Europa kommer dårlig ut. Også den svenske regjeringen har tidligere uttalt at [utstyr må være tilgjengelig i Nord-Europa](#).

Ifølge regjeringens [EØS-notat](#) anses forslaget å være EØS-relevant, «men det må utredes nærmere om forslaget er akseptabelt». Kommisjonen foreslår en samlet økning av finansieringsrammen på omlag 280 millioner euro for perioden 2018 til 2020, og dette vil kunne innebære en økt økonomisk belastning for Norge: «Til sammenligning, så er den norske kontingenten for deltakelse i perioden 2014-2020 8,7 mill. euro. Estimerer tilsier at den norske andelen av den nye ordningen vil kunne bli ytterligere om lag 5,3 mill. euro for 2018/19-2020».

Regjeringen skriver i EØS-notatet at forslaget har endret seg mye under behandlingen i EU, og går nå «sterkere i favør av medlems- og deltakerlandene hva gjelder råderett over nye felleskapsressurser som skal inngå i oppbygningen av den foreslåtte poolen».

Europaparlamentets standpunkt ble [vedtatt 31. mai](#) i år, mens medlemslandene (Rådet) [25. juli ble enige om en foreløpig felles holdning](#). Ifølge Kommisjonen er forslaget nå [inne i sluttfasen av trilogforhandlingene](#) mellom Kommisjonen, Parlamentet og Rådet.

EUs cybersikkerhetsbyrå, ENISA

Europakommisjonen la i september 2017 frem [forslaget til ny cybersikkerhetsforordning](#) («*Cybersecurity Act*»), som innebærer en styrking av ENISA. Kommisjonen ønsker å doble byråets budsjett, og gi det et permanent mandat slik at ENISA ikke bare kan komme med ekspertråd, men også utføre operative oppgaver som å organisere årlige cyberøvelser og være en støtte mot utenlandsk påvirkning ved valg. Det foreslås også at ENISA endrer navn til EUs Cybersikkerhetsbyrå («*EU Cybersecurity Agency*»). I forslaget ligger det at byrået skal utvikle og administrere et EU-rammeverk for sikkerhetssertifisering av IT-produkter og -tjenester, mens medlemslandene skal sørge for en nasjonal tilsynsmyndighet for sikkerhetssertifisering. Forslaget er blant Kommisjonens [prioriterte lovforslag for 2019](#).

I en [EFTA-kommentar](#) 6. juni, støtter EØS EFTA-landene Kommisjonens forslag om å styrke ENISAs rolle, men mener det er behov for å avklare i forslaget hvor stor myndighet ENISA har til å gripe inn i saker i forhold til nasjonale myndigheter: «*The EEA EFTA States would like to emphasise that a new Regulation must respect the sovereign rights and responsibility of the members of the EEA to decide on national cybersecurity measures*».

Ifølge regjeringens [EØS-notat](#) er det «uklart hvor inngripende ENISAs myndighet overfor nasjonale myndigheter kan bli, og dermed også i hvor stor grad dette vil kunne komme til å påvirke Norge». Regjeringen mener det er flere uavklarte spørsmål knyttet til det foreslåtte sertifiseringsrammeverket, blant annet hvordan EUs rammeverk vil forholde seg til eksisterende sertifiseringsordninger innenfor IKT-sikkerhetsområdet. Regjeringen skriver at forslaget viderefører eksisterende ordning for tredjelands deltakelse i ENISA: «Vi kan derfor ikke se at

forordningen - med et utvidet og permanent mandat for ENISA - vil medføre endringer for Norges rolle i ENISA».

[Rådets posisjon](#) ble vedtatt 8. juni 2018. Parlamentets industri-, energi- og forskingskomité (ITRE) vedtok sin [rapport](#) i juli. For tiden pågår det trilogforhandlinger mellom Kommissjonen, Rådet og Parlamentet. I [rådskonklusjonene fra toppmøtet 17.- 18. oktober](#) ba EUs statsledere om at det prioriteres å ferdigbehandle alle cybersikkerhetsforslag innen Europaparlamentets mandatperiode utløper 18. april 2019.

Fjerning av terrorrelatert innhold på nettet

I forbindelse med president Junckers State of the Union tale 12. september 2018, la Europakommisjonen frem [flere initiativ](#) som en del av arbeidet med å styrke sikkerhetsunionen. Det ble blant annet presentert en [«valgpakke» med tiltak](#) for sikre frie og rettferdige valg i Europa, spesielt rettet mot det forestående valget til Europaparlamentet i mai 2019, og [et forordningsforslag](#) som etablerer det europeiske nettverket for cybersikkerhet, som er tiltenkt en viktig rolle i forvaltningen av midlene under programmet Digital Europe (DEP).

Kommisjonen la også frem et forordningsforslag som pålegger teknologiselskaper å [fjerne terrorrelatert innhold innen en time](#) etter at de er publisert på deres plattformer. [Forslaget](#) supplerer eksisterende frivillige ordninger i regi av EUs internettforum, og de eksisterende reglene på EU-nivå relatert til bekjempelse av ulovlig innhold på nettet. Forslaget er ikke merket EØS-relevant fra EUs side, men det er hjemlet i EU-traktatens artikkel om det indre marked.

Ifølge [arbeidsprogrammet for samarbeidet med EU 2018](#) vil regjeringen «delta aktivt i diskusjonen om europeiske tiltak for å effektivisere det ansvaret digitale plattformer, inkludert sosiale medier, har for innholdet de formidler, for at ulovlig innhold kan fjernes raskt».

Den svenske regjeringen skriver i sitt departementsnotat at forslaget [innebærer en begrensing i yttingsfriheten](#) og informasjonsfriheten. Ifølge notatet er det delte meninger i Rådet. En gruppe medlemsland, blant annet Frankrike, Tyskland og Storbritannia, har gitt uttrykk for at ansvaret for å fjerne terrorrelatert innhold bør reguleres på EU-nivå, og at dette bør vedtas raskt. En annen gruppe medlemsland, blant annet Sverige, mener de frivillige tiltakene innenfor rammen av EUs internettforum har begynt å gi resultater, og at disse tiltakene må gis mer tid. De mener også at regulering på dette området er veldig kompleks, og at særlig avveiningene i forhold til grunnleggende rettigheter krever nøye overveielser. Den svenske regjeringen skriver at Kommissjonen har en ambisjon om en felles posisjon for medlemslandene i Rådet innen 5. desember, og enighet med Parlamentet senest i april 2019.

Klima- og miljøminister Elvestuen vil redegjøre for:

Forhandlingene med EU om felles oppfyllelse av utslippsmålet for 2030

Stortinget vedtok i mars 2015 at Norge skal forsøke å [inngå en avtale med EU om felles oppfyllelse](#) av et klimamål på minst 40 prosent utslippsreduksjon i 2030 sammenlignet med 1990. Norge og EU forhandler for øyeblikket om en slik avtale. Europakommisjonen skal ha uttrykt en klar [preferanse for en løsning innenfor rammen av EØS-avtalen](#). I spørretimen 10. oktober 2018 ba Jonas Gahr Støre (Ap) statsminister Solberg om svar på om avtalen vil komme på plass innen utgangen av året. Solberg viste til prosessen internt i EU som årsaken til at forhandlingene tar tid, og spesielt at EU skal gjøre ferdig et system for hvordan skog skal regnes inn. I informasjonen oversendt Europautvalget 23. november skriver regjeringen at «ambisjonen er å bli enige om hovedprinsippene innen klimatoppmøtet i Katowice i desember» [møtet finner sted 2.-14. desember 2018].

En avtale vil, utover Norges allerede deltakelse i EUs kvotehandelssystem, også omfatte felles oppfyllelse av klimamålene i ikke-kvotepliktig sektor. Det vil si at også det nye regelverket for utslipp og opptak i skog og andre landarealer vil gjøres gjeldende i Norge.

EU fattet i januar 2018 endelig vedtak om sitt rammeverk for utslipp i ikke-kvotepliktig sektor 2021-2030. Medlemslandene i EU skal nå utarbeide integrerte klima- og energiplaner for denne perioden og rapportere om fremdriften til Kommisjonen. Kommisjonen skal kontrollere at medlemslandene etterlever sine klimaforpliktelser. EU vil trolig kreve en tilsvarende kontroll av Norge og eventuelt andre EØS EFTA-land, også om avtalen skulle tas inn i protokoll 31 av EØS-avtalen, hvor mer frivillig samarbeid i EØS normalt innlemmes. Det er [ikke usannsynlig at ESA vil få en rolle](#), men det er ikke gitt, hevdet tidligere klima- og miljøminister Vidar Helgesen i oktober 2016.

Blir avtalen forankret i protokoll 31 i EØS-avtalen, vil Norge ikke være forpliktet til å ta inn eventuelle endringer EU gjør i sitt lovverk. Da må det føres nye forhandlinger ved hver endring.

Det er, så langt Stortingets faggruppe for EU/EØS er kjent med, ikke avklart om EU godtar en slik løsning, eller om EU vil insistere på en innlemmelse av de gitte rettsaktene i vedleggene til EØS-avtalen. Rettsakter som gjelder miljø tas normalt inn i vedlegg 20 i EØS-avtalen. En slik løsning vil innebære at nye utslippsmål og nye virkemidler EU vedtar også må tas inn i norsk regelverk. ESA vil få samme rolle som Kommisjonen for EU-landene, og EFTA-domstolen vil få samme rolle som EU-domstolen ved ikke-etterlevelse av regelverket.

Uansett tilknytningsform kan en klimaavtale med EU aktualisere flere EØS-rettslige problemstillinger knyttet til klima- og energipolitikken.

Øremerking av inntekter fra kvotesalg er et eksempel. EFTA-statene er unntatt bestemmelsen om øremerking av inntektene fra kvotesalg ettersom EØS-avtalen ikke omfatter budsjettspørsmål. [Regjeringen ønsker å videreføre unntaket](#). Artikkel 10(3) i kvotedirektivet oppfordrer medlemsstatene til å øremerke minst 50 prosent av inntektene fra kvotesalg til tiltak for å redusere utslipp og tilpasse seg klimaendringer. I forslaget til langtidsbudsjett foreslår Kommisjonen at [20 prosent av inntektene fra kvotesalg](#) skal gå inn i EU-budsjettet.

Et annet eksempel er [forordningen om et styringssystem for energiunionen \(en del av EUs fjerde energimarkedspakke\)](#). EU vedtok forordningen 20. juni 2018. Regjeringen fastslår at: «Enkelte problemstillinger kan gjøre seg gjeldende hvis det kommer på plass en avtale om en felles oppfyllelse av utslippsforpliktelsen for 2030 sammen med EU. Disse må vurderes når det foreligger mer informasjon.»

Styringssystemet skal bl.a. sikre at medlemslandene når de overordnede energi- og klimamålene for 2030.

Figur 1: Felles styringssystem for energi- og klimapolitikken i EU – governance

Kilde: [Norges delegasjon til den europeiske union](#)

EU's klimastrategi frem mot 2050

EU-Kommisjonen er på onsdag 28. november forventet å presentere et forslag til langtidsstrategi for klimakutt frem mot 2050. [Europaparlamentet](#) skal diskutere kommisjonens forslag med klimakommissær Miguel Arias Cañete samme dag.

Med vedtatt klimapolitikk for 2020 og 2030 vil EU's utslipp av drivhusgasser være 60 prosent lavere i 2050 enn i 1990. Kommisjonen legger med strategien frem [forslag til åtte scenarier for ytterligere reduksjon i utslippene](#). Ifølge Politico, ser to scenarier på mulighetene for et netto 0-utslipp innen 2050, ett scenario på mulighetene for utslippskutt på rundt 90 prosent, og fem scenarier på et utslippskutt på rundt 80 prosent. I ett av scenariene ser Kommisjonen også på mulighetene for økt satsing på bioøkonomi og karbonfangst- og lagring.

Langtidsstrategien vil ikke omfatte forslag til nye lover, men skal berede grunnen slik at EU-Kommisjonen i fremtiden kan utarbeide forslag til rettsakter og skjerpede mål for årene etter 2030.

Den norske regjeringen sendte en [høringsuttalelse](#) til strategien 12. oktober i år. I tillegg til å understreke behovet for en helhetlig politikk som omfatter alle sektorer og utslipp, fokuserte regjeringen særlig på tema knyttet til energi. Her er hovedpunktene i det norske innspillet:

- *Without efficient policies and measures, it will be more difficult to fulfil the long term goals of the Paris Agreement and reach the UN sustainability goals.*
- *Market based solutions and efficient energy markets are preconditions for energy security and for affordable and available energy in Europe. A well-functioning ETS, which provides credible long-term incentives for markets actors, is crucial for a successful climate policy.*
- *Renewables and energy efficiency are central to support EU goals of reducing greenhouse gas emissions. Switching from coal to natural gas is an effective way of reducing emissions. Gas is also a good partner for intermittent renewables. In a decarbonized Europe beyond 2050, the established gas infrastructure could be used both for biogas and hydrogen made by natural gas reforming.*
- *Norway's electricity generation is almost entirely based on renewable hydropower. Trade of electricity, through current and future interconnectors, support additional renewable electricity production both in Norway and in Europe.*
- *Technology development and dissemination is vital to support GHG reductions in all sectors*
- *Low-emission technologies like carbon capture and storage are crucial to reach the targets in the Paris Agreement. International cooperation is necessary for these technologies to become commercially viable.*

Fiskeriminister Nesvik vil redegjøre for:

Fiskeriforhandlinger med EU i lys av brexit

«Vi må finne en løsning som sikrer en bærekraftig forvaltning av felles fiskebestander og den norske fiskeflåtens interesser, også etter at Storbritannia har forlatt EU». Det sa fiskeriminister Harald T. Nesvik til [NTB](#) etter at han møtte fiskerikommissær Karmenua Vella i Brussel 9. november i år.

I fråsegna om det [framtidige tilhøvet mellom EU og Stobritannia](#) etter brexit er det også fire avsnitt knytt til fisk. Partane er samde om bilateralt og internasjonalt samarbeid for å sikre bærekraftig forvaltning. Dei er samde om å forhandle fram ei ny fiskeritavtale, mellom anna knytt til tilgang til farvatn (*access to waters*) og kvotefordeling. Målet er at ein avtale skal vere klar innan 1. juli 2020.

Råderett over fiskeriressursar og fiskeriforvaltning var sentralt i den britiske debatten før avrøystinga i 2016. Brexit-tilhengjarar organiserte mellom anna ein [flåte av fiskebåtar opp Themsen](#) for å gje tyngde til kravet om britiske kontroll av egne farvatn. Mange britiske fiskarar stemte for brexit i folkeavrøystinga i 2016 og har klare forventningar om at Storbritannia skal vere sikra full råderett over sine ressursar utanfor EU. Britiske fiskarar kan vise til at fiskarar frå resten av EU i dag fangar åtte gonger så mykje fisk i britiske farvatn, som det britiske båtar tek opp i resten av EU. På den andre sida blir om lag to tredelar av britisk fangst eksportert. I tillegg til ressurskontroll er dermed avtaler som sikrar marknadstilgang og effektiv veterinærkontroll viktig for britiske fiskarar. [Eit notat frå det britiske Underhuset frå 2016](#) understreka at effektane av brexit for britisk fiskerisektor er usikre på mange områder, inkludert nettopp marknadstilgang og redusert påverknad på EUs regelverk. Fiskeribladet Fiskaren skriv 28. november at britiske fiskarar nå fryktar at fisk vil bli bytta mot markadstilgang i dei i framtidige forhandlingane.

Også blant dei andre EU-landa er fiskerisektoren viktig. I sluttspurten av drøftingane om vilkåra i utmeldingsavtalen kravde fleire medlemsland presiseringar om det framtidige tilhøve for fiskerisektoren. På toppmøtet 25. november vedtok EUs stats- og regjeringssjefar [ei fråsegn om utmeldingsavtalen og om fråsegna om det framtidige tilhøvet](#). Her kom det inn formuleringar om at Det europeiske rådet vil følgje spesielt med på å sikre interessene til fiskeverksemdar og kystsamfunn. Det blir vist til at ei fiskeritavtale har høg prioritet og at ei slik avtale bør vere ferdig i god tid før slutten på overgangsperioden. Etter toppmøtet uttalte den franske presidenten, [i følgje The Guardian](#), at Storbritannia vil bli verande i tollunionen med mindre landet gir EU-fiskarane full tilgang til britiske farvatn i dei kommande forhandlingane om ein handelsavtale.

Det er grunn til å tru at dette blir kompliserte forhandlingar og utgangspunktet er ikkje full harmoni. [Til dømes er tilhøvet mellom franske og britiske fiskarar allereie vanskeleg](#). I august prøvde franske fiskarar å hindre britiske båtar frå å fiske kamskjell utanfor kysten av Normandie. Både sider skal ha kasta stein eller andre gjenstandar mot kvarandre og britisk båtar kom til hamn igjen med knuste vindauge. Britiske fiskarar har rett til å fiske i det aktuelle området. Det franske fiskarar reagerte på var, i følgje BBC, at dei britiske kollegaene kan fiske kamskjell heile året, mens dei franske berre kan fiske mellom 1. oktober og 15. mai.

Den norske fiskeriministeren møtte i september sin britiske kollega i London. Nesvik sa etter møtet at han «er opptatt av at vi får minst like god markadstilgang for norsk fisk til Storbritannia etter brexit som vi har i dag.» Han understreka også at det er viktig å sikre eit godt samarbeid om forvaltning også framover. Dersom det ikkje blir ein brexit-avtale bør fiskeritavtalene som er inngått i haust gjelde for heile 2019.

Effektane av brexit for forvaltning og ressurstilgang blei alt omtalt i [regjeringa si foreløpige kartlegging av konsekvensar av brexit i 2017](#). Her heiter det mellom anna at «De mest sentrale utfordringane er å etablere en ny fordeling av fiskekvotene mellom partene EU, Norge og Storbritannia, regulere adgangen til å fiske i hverandres soner for fellesbestander, og etablere en ny løsning for avtalen om bytte av torsk i nord som er hjemlet i fiskeritavtalen med EU. Det er viktig å få på plass et avtaleverk for fiskeriforvaltningen som inkluderer Storbritannia. ... Framtidig fordeling av kvoter i Nordsjøen vil måtte forhandles fram.» I tillegg er spørsmålet om markadstilgang og veterinærkontroll viktig også for norsk eksport. Daverande fiskeriminister Per Sandberg sa i 2017 at ein avtale med Storbritannia på veterinærområdet vil vere viktig for å sikre smidig eksport av norsk sjømat til den britiske marknaden etter brexit.

Under fiskeriforhandlingane med EU i fjor skal Noreg i følgje Politico ha foreslått ein felles fiskerikommisjon for forhandlingar mellom EU, Storbritannia og Noreg etter brexit. Politico skreiv at EU skal ha vorte negativt overraska over at Noreg så tidleg kom med eit konkret framlegg for det framtidige institusjonelle opplegget på fiskeriområdet. Regjeringens viktigste

budskap har vore at Storbritannia og EU ikkje må rekne med å kunne gjere opp seg imellom og eventuelt sende ei rekning til Noreg, som tidlegare fiskeriminister Per Sandberg uttalte på møtet i [Europautvalet i mai 2017](#).

Snøkrabbe

[Kommissjonens forslag til kvoteregulering for 2019](#) legg til rette for at fartøy frå EU kan få lisensar til å fange snøkrabbe på norsk kontinentalsokkel utan samtykke frå norske styresmakter. Fiskeriministeren Harald Nesvik tok også opp dette under sitt besøk i Brussel 9. november. Han uttalte etter møtet at han hadde gjort «det klart overfor EU at snøkrabbefangst bare kan foregå på grunnlag av en avtale om kvotebytte. Utenlandske båter må forholde seg til norsk suverenitet.» [Han uttalte også til NTB](#) at konflikten mellom EU og Noreg berre kan løysast om EU skiftar posisjon. EU meiner Svalbard-traktaten gjev lik rett til å fange snøkrabbe utanfor Svalbard. Noreg meiner snøkrabbe er ein sedimentær art og at det derfor er reglane for kontinentalsokkelen som skal gjelde for forvaltinga. [Russland og Norge ble i oktober 2015 enige](#) om at snøkrabbe er en sedimentær art, ifølge Dagbladet.

Ein russisk skippar og eit latvisk reiarlag vart i 2017 dømt av Hålogaland lagmannsrette til bøter på til saman 190.000 kroner og inndraging av ein million kroner etter å ha fanga snøkrabbe utanfor Svalbard. Båten hadde EU-lisens. Skippar og reiarlag godtok ikkje bøkene og saka er nå anka inn for Høgsterett. [Høgsterett har bestemt at saka skal overførast til storkammer etter ankeforhandlinga](#). Det medfører at elleve dommarar (mot normalt fem) skal vurdere den. Spørsmålet om snøkrabbe er ein sedimentær art er sentralt. Overføring til storkammer skjer i saker som er spesielt viktige, prinsipielle og vanskelege. Høgsteretts konklusjon kan være svært viktig for utnytting av ressursar på havbotn, ikkje minst olje og gass. Det er ikkje klart når storkammeret skal handsame saka.

Utenriksminister Eriksen Søreide vil redegjøre for:

Brexit

På et ekstraordinært møte i Det europeiske råd 25. november godkjente EUs ledere formelt den foreslåtte [skilsmisseavtalen](#) mellom EU og Storbritannia inkludert avtalen om en overgangsordning. De ble samtidig enige en [politisk erklæring](#) som skal danne utgangspunkt for forhandlinger mellom partene om det fremtidige forholdet, «*an ambitious, broad, deep and flexible partnership*». Disse forhandlingene vil formelt starte 30. mars 2019 og målet vil i utgangspunktet være å konkludere en avtale innen utgangen av overgangsperioden i desember 2020.

Skilsmisseavtalen

De tre hovedelementene i skilsmiseforhandlingene – finansielle forpliktelser, borgeres rettigheter og grensespørsmålet – er med dette løst. De to første ble avklart nokså tidlig. Det store gjenværende spørsmålet i resten av forhandlingsperioden var grensespørsmålet Irland/Nord-Irland.

Det var særlig Irland som hele veien insisterte på en garanti, eller «backstop»-løsning for at det ikke skulle bli noen ny fysisk grense mellom Irland og Nord-Irland. I den endelige skilsmisseavtalen ble partene enige om at Storbritannia og Nord-Irland *sammen* skal forbli i tollunion med EU dersom det ikke blir enighet om en fremtidig avtale eller dersom denne blir forsinket (utover overgangsperioden). Dette var nødvendig for å unngå en splittelse internt mellom Storbritannia og Nord-Irland. I tillegg vil Nord-Irland *alene* få en tilknytning til det indre marked på noen områder (særlig matvarer). Nord-Irland vil med det få et mer integrert forhold til EU enn resten av Storbritannia ved eventuell bruk av «backstop»-løsningen.

Storbritannia har i avtalen heller ikke fått gjennomslag for sitt ønske om på egen hånd (unilateralt) å bestemme når de trekker seg fra «backstop»-løsningen. I henhold til skilsmisseavtalen kan dette kun gjøres ved en *felles* beslutning. Storbritannia kan utvide overgangsperioden, men må da varsle EU om dette innen 1. juli 2020.

Parlamentarisk godkjenning?

Avtalen må nå godkjennes av Europaparlamentet og det britiske parlamentet. Dette er påkrevd for at avtalen om en overgangsordning (mars 2019–desember 2020) kan tre i kraft.

Det store spørsmålet nå er om skilsmisseavtalen vil godkjennes av det britiske parlamentet. De ti nord-irske representantene (DUP) som støtter regjeringen i det daglige, har varslet at de stemmer i mot. Det har også [en rekke konservative representanter](#) (særlig brexit-tilhengere, [opp mot 90](#) i følge noen medierapporter, men også noen remain-tilhengere). Opposisjonen er forventet å stemme mot avtalen, men det knytter seg spenning til Labour-representanter som fra starten av har vært for brexit. Skulle dette bli situasjonen til slutt, kan det vise seg vanskelig for regjeringen å få den nødvendige støtten for avtalen i parlamentet. Avstemningen er [lagt opp til 11. desember](#).

EUs ledere var på toppmøtet 25. november tydelig på at skilsmisseavtalen er den eneste avtalen som er tilgjengelig fra EU27s side. Dersom avtalen skulle bli stemt ned i det britiske parlamentet, betyr det for dem et «no deal»-scenario. Men siden det ikke er flertall i det britiske parlamentet for «no deal», blir spekulasjonene i London mange om hva som faktisk da vil skje (regjeringsavgang, nyvalg, forsøk på reforhandling med EU til tross for advarslene fra Brussel, ny folkeavstemning?). Tankesmien Centre for European Reform (CER) i London har skrevet en [analyse over hvilke muligheter de mener ligger på bordet](#) skulle det britiske parlamentet stemme ned avtalen.

I følge The Guardian skal nå flere britiske ministre diskutere muligheten for en [«Norway Plus»-modell](#) (deltakelse i EØS EFTA og EUs tollunion) som plan B, dersom skilsmisseavtalen skulle bli stemt ned i parlamentet. Ideen ble først presentert av [det konservative parlamentsmedlemmet Nick Boles](#). Den skal nå visstnok vurderes av remain-tilhengere i regjeringen inkludert finansminister Philip Hammond og av DUP-leder Arlene Foster (Nord-Irland) og SNP-leder Nicola Sturgeon (Skottland). Sturgeon [uttalte 27. november](#) at forslaget «*is gaining ground*». Det er allikevel uklart hvordan Labour vil stille seg til dette. Partiledelsen har ønsket tilknytning til EUs tollunion, men har veldig tydelig avvist EØS (eller Norge) som modell.

Det fremtidige forholdet

Den britiske regjeringen la i juli 2018 frem en [hvitbok](#) med sin visjon for det fremtidige forholdet til EU (den såkalte «*Chequers*»-planen). Regjeringen ønsket i den *ikke* deltakelse i det indre marked eller EUs tollunion, men fremmet ideen om friksjonsløs («*frictionless*») markedsadgang for *varer* i form av en frihandelszone.

På sitt toppmøte i Salzburg i september [avviste EUs ledere «Chequers»-planen som utgangspunkt for fremtidige forhandlinger](#). EU mente det var uaktuelt å stykke opp det indre markedet på denne måten. Dette ser ut til å stå seg i [den politiske erklæringen](#) for det fremtidige forholdet fra 25. november. Ordet «*frictionless*» (*trade*) er ikke nevnt i erklæringen, ei heller adgang til det indre marked for varer. Partene snakker (i punkt 17) heller om et ambisiøst, vidtrekkende og balansert økonomisk partnerskap og et omfattende frihandelsområde, men fremholder samtidig at integriteten i EUs indre marked og tollunion og i Storbritannias og Nord-Irlands indre marked må respekteres.

Ved å gi begge parter selvstendighet til å regulere sin økonomiske aktivitet «*according to the levels of protection each deems appropriate*» (punkt 18) åpnes det opp for ulike regulatoriske regimer (standarder) i de to ulike markedene. Dette vil i praksis bety at bevegelse av varer

mellom partnene vil kunne utgjøre en risiko for integriteten i de to respektive markedene eller for hvor godt disse fungerer. Dette må styres «*through customs procedures and check*» (punkt 21). Det vil være et mål om å redusere disse til et minimum gjennom et dyptgående regel- og tollsamarbeid (punkt 22), men så lenge det ikke er noen garanti for at standardene er de samme, kan ikke grensesjekker utelukkes helt. Omfanget av disse vil avhenge av hvor langt Storbritannia og EU utvikler sitt toll- og standardsamarbeid (punkt 28).

Dette står i en viss kontrast til besluttsomheten i punkt 19 om å erstatte «backstop»-løsningen med en fremtidig avtale som *ikke* lenger vil kreve grensekontroll mellom Irland og Nord-Irland. Dette skal blant annet oppnås ved nye «*facilitative arrangements and technologies*» (punkt 27). Hvordan dette vil være mulig når Storbritannia ikke lenger skal være en integrert del av EUs indre marked og i utgangspunktet vil måtte utsettes for en viss kontroll (som vist ovenfor), og hvordan tilstrekkelige «*arrangements and technologies*» vil være tilgjengelige på under to år, kan være litt vanskelig å forstå.

Den politiske erklæringen legger også opp til forhandlinger mellom EU og Storbritannia på andre områder: deltakelse i EU-programmer og EU-byråer (sistnevnte viktig for regulatorisk samarbeid), og samarbeid på andre områder innenfor det økonomiske partnerskapet som tjenester og investeringer, digital handel, kapitalbevegelse, immaterielle rettigheter, offentlig innkjøp, mobilitet, transport, energi og fiskeri ([se egen sak for fiskeri](#)).

Partene ønsker også å forhandle om et omfattende fremtidig sikkerhetspartnerskap. Dette vil være viktig for Norge og de bilaterale avtalene Norge har med EU i dag på dette området. Skulle Storbritannia få en mer utviklet avtale med EU, inkludert mer omfattende deltakelse i EUs forsvarsfond og Pesco, vil dette kunne påvirke hvordan Norge ser på sine egne avtaler med EU på dette området. Les mer om Norges forsvarssamarbeid med EU i [informasjonspakken til EU/EØS-debatten 13. november](#).

Brexit og Norge

Den norske regjeringen har understreket at brexit ikke endrer Norges forhold til EU. Dette forblir forankret i EØS-avtalen og andre avtaler med EU. Samtidig har regjeringen sagt den vil følge tett hva en skilsmisseavtale og en eventuell overgangsordning mellom Storbritannia og EU vil bety for det indre marked og for forholdet til Storbritannia. Regjeringen har vært tydelig på at Norge ønsker muligheten til å bli inkludert i felles løsninger mellom EU og Storbritannia som berører det indre marked.

I september 2018 fikk Storbritannia klarsignal av EU til å starte formelle brexit-forhandlinger med de tre EØS EFTA-landene om "*citizens right and on other issues*". Regjeringen har i disse forhandlingene vektlagt at forholdene som angår det indre marked i den endelige skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia også må reflekteres i en avtale med EØS EFTA-landene. [Målet er å sikre like regler i hele EØS-området](#). Forhandlingene foregår derfor sammen med de to andre EØS/EFTA-landene. Så fort skilsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia er godkjent, kan EØS EFTA-landenes avtale med Storbritannia klargjøres for parlamentarisk godkjenning i de tre EØS EFTA-landene og i Storbritannia.

Når Storbritannia går ut av EU i mars 2019, går landet også formelt ut av EØS. Samtidig er det nå politisk enighet mellom EU og Storbritannia om at Storbritannia i en overgangsperiode (30. mars 2019-31. desember 2020) vil være bundet av sine internasjonale forpliktelser i avtaler som EØS og Norges andre avtaler med EU. Dette har støtte av regjeringen som mener det vil gi norske borgere og næringsliv forutsigbarhet og like vilkår.

Samtidig avhenger den politiske enigheten om en overgangsordning mellom EU og Storbritannia av at den endelige skilsmisseavtalen faktisk blir godkjent (av Europaparlamentet og ikke minst det britiske parlamentet). Uten det faller også overgangsavtalen. På forrige europautvalgsmøte (i

september 2018) sa utenriksminister Eriksen Søreide at hun fremdeles tror på en avtale. Dette gjentok hun i EU/EØS-debatten 13. november. Samtidig forbereder Norge seg på alle scenarier inkludert et «no deal»-scenario. Dette vil være minst like viktig etter at en endelig avtale mellom EU og Storbritannia nå er funnet og godkjent av EUs ledere, men ennå ikke godkjent av det britiske parlamentet (eller Europaparlamentet). Under et bilateralt møte i Oslo i oktober inngikk statsminister May og statsminister Solberg [politiske løfter om at deres respektive borgeres rettigheter skal opprettholdes](#) (gjennom en bilateral avtale) også ved et «no deal»-scenario.

Når det gjelder det fremtidige forholdet til Storbritannia ønsker [regjeringen](#) et så nært samarbeid med Storbritannia som mulig etter brexit, både økonomiske og sikkerhetspolitisk. I en [analyse](#) fra november 2016 sier regjeringen at en bilateral avtale med Storbritannia må gi minst like god markedsadgang som EØS-avtalen. Utover dette vil det være ønskelig å forhandle om bedre markedsadgang for fisk enn det som var tilfelle i EØS i dag. Regjeringen har uttalt at det vil være hensiktsmessig å [kopiere EUs fremtidige handelsavtale med Storbritannia](#).

EØS er foreløpig avvist som modell, både av det britiske parlamentet (i juni) og av den norske regjeringen. I et [intervju i mai](#) uttalte Erna Solberg allikevel at dersom EØS mot formodning skulle bli aktuelt for britene, ville Norge være åpne for dette. Samtidig avviste hun tydelig, under det bilaterale møtet med May i oktober, et nylig forslag fra et britisk parlamentsmedlem om å bruke EØS EFTA som [et midlertidig «venterom» \(«Norway for now»\)](#) mens Storbritannia forhandler med EU om en handelsavtale.

Solberg avviste også en oppfordring fra den britiske Labour-politikeren Stephen Kinnock fredag 23. november om proaktivt å invitere Storbritannia inn i EØS. [Solberg uttalte til VG](#) at «Britiske Labour-politikere vil gjerne ha andre lands politikere inn i diskusjonen. Hans parti har selv ønsket en ny avstemning om EU-medlemskapet. Men jeg synes ikke norske politikere skal dra seg inn nå i den intense situasjonen i Storbritannia.»

Det som kanskje er interessant med den siste debatten i Storbritannia om «*Norway for now*» eller «*Norway Plus*», er at man går ut i fra at man kan være med i EØS EFTA og EUs tollunion på samme tid, primært på kort sikt, men for noen også på lengre sikt. Medlemskap i EØS vil kreve EFTA-medlemskap som igjen vil kreve at et nytt medlem søker om å bli part til EFTAs handelsavtaler (28 avtaler med 39 partnere over hele verden). Hvordan dette kan kombineres med å være bundet av EUs tollregime virker uklart i debatten det vises til i britiske medier.

Utenriksminister Eriksen Søreide vil torsdag 29. november ha [møter med kolleger i det britiske utenriksdepartementet i London](#). Her vil brexit naturlig nok bli et tema. Hun vil blant annet møte nyutnevnte brexit-minister Stephen Barclay og europaminister Alan Duncan.

EØS-rådet

EØS-rådet er det øverste politiske organ i EØS-samarbeidet og finner sted to ganger i året. Her møter de tre EØS EFTA-ministrene sine politiske kolleger i EU (fra EU-formannskapet og EUs utenriktstjeneste). På EØS-rådsmøtet 20. november var følgende tema: en politisk dialog om brexit og multilateralt samarbeid, en debatt om EUs sosiale pilar, og en gjennomgang av hvordan samarbeidet fungerer.

Brexit

[Konklusjonene fra møtet](#) omtaler diskusjonen om brexit. Her understrekes viktigheten av å ivareta EØS-avtalen og sikre integriteten i det indre marked, og det oppfordres til en fortsatt tett dialog. [Etter møtet sa utenriksminister Ine Eriksen Søreide](#): «Nå er det en overordnet enighet om utmeldingsavtalen mellom EU og Storbritannia. Det er et viktig skritt på veien mot en ordnet brexit, men vi forbereder oss fortsatt på alle mulige utfall, også en situasjon uten en utmeldingsavtale». ([Se egen sak om brexit](#)).

EU's sosiale pilar

Utenriksminister Søreide innledet til diskusjonen om den europeiske søylen for sosiale rettigheter. Hun viste til at det er et økende behov for å styrke samarbeidet på europeisk nivå med å forebygge og bekjempe lovbrudd i arbeidslivet. Ifølge [EFTA-sekretariatets pressemelding](#) var også forslaget til et nytt arbeidsmarkedsbyrå tema. EØS EFTA-landene følger diskusjonen tett, sa Søreide, samtidig som hun viste til utfordringer knyttet til et økende antall EU-byråer: «*Finding solutions on how to reflect the decision-making powers of the agencies in the institutional set-up of the EEA is a core concern for us*», sa utenriksministeren.

Gjennomgang av hvordan samarbeidet fungerer

1. januar 2019 er det 25 år siden EØS-avtalen trådte i kraft. Rådet bekrefter støtten til EØS-avtalen som grunnlag for det fremtidige samarbeidet, samtidig som det understrekes at involvering fra EØS EFTA-landene i utviklingen av det indre markedet er viktig. Konklusjonene omhandler blant annet følgende tema:

- Energi og klima: det legges vekt på et fortsatt nært samarbeid innenfor miljø, energi og klima, spesielt knyttet til felles oppfyllelse av klimamålene og deltakelse i EUs energiunion. ([Se egen sak om klima](#)).
- Digitalt indre marked: deltakelse fra EØS EFTA-landene er et viktig skritt for å fullføre det indre markedet. To viktige saker som er til behandling i EU framheves: regulatorisk rammeverk for telekommunikasjon (e-kom) og regler om cybersikkerhet.
- Etterslepet i EØS: Forsinket innlemmelse i EØS-avtalen av rettsakter som allerede har trådt i kraft i EU, er et fast tema i konklusjonene fra møtet. Ifølge [framdriftsrapporten som ble lagt fram før møtet](#), er etterslepet nå på 612 rettsakter, en økning på 10,5 prosent siden møtet i mai 2018. Omtrent halvparten av disse er finansrettsakter. I konklusjonene vises det til at etterslepet er for høyt, og at det fortsatt er behov for en innsats for å få til en betydelig og varig reduksjon.
- Handel med landbruksvarer: Rådet ønsker velkommen artikkel-19-avtalen med Norge om handel med basis landbruksvarer, samtidig som det oppfordres til å fortsette arbeidet med en gradvis ytterligere liberalisering. EØS-rådet oppfordrer også til en videre dialog om liberalisering av handelen med bearbejdede landbruksprodukter (protokoll 3). Det tas til etterretning at forhandlingene mellom EU og Norge om geografiske indikatorer har stoppet opp.
- EU-programmer: forslaget til nytt langtidsbudsjett for EU 2021-2027 omfatter framtidige midler til EUs ulike programmer. Rådet oppfordrer EØS EFTA-landene om å delta aktivt i programmene. Det understrekes at grunnlaget for EØS EFTA-landenes deltakelse i framtidige programmer skal «forbli uendret og basert på de relevante bestemmelsene i EØS-avtalen». (Se neste sak om programdeltakelse).

Norsk deltakelse i EUs programmer i perioden 2021-2027

Kommisjonen la 2. mai i år fram sitt framlegg til nytt langtidsbudsjett (*Multiannual Financial Framework*) for EU 2021-2027. Budsjettet har ei ramme på 1279,4 mrd. euro for perioden. Dette svarer til 1,11 prosent av samla bruttonasjonalinntekt (BNI) i EU-landa. Det nåverande budsjettet svarer til 1,03 prosent av BNI. Kommisjonen har gjort framlegg om auka innsats mellom anna knytt til migrasjon, grenseforvaltning, sosiale satsingar, utdanning, forskning, forsvar og sikkerheit. Det er gjort framlegg om kutt for jordbruk og utjamningspolitikk (som utgjør omlag 70 prosent av budsjettet i dag). (Se [informasjonspakka til EU/EØS-debatten 13. november](#) for fleire detaljar om langtidsbudsjettet).

EUs nåverande budsjett omfattar 58 program og instrument. Kommisjonen har gjort framlegg om 37 program og instrument i det nye budsjettet. Sentrale program og fond i framlegget er:

Program	Formål	Kommisjonens framlegg (løpande prisar)	Norsk deltaking i nåverande program 2014-2020	Kommentar
---------	--------	--	---	-----------

Horisont Europa	Fremje europeisk forskingssamarbeid gjennom å styrke EUs vitenskaplege og teknologiske grunnlag, fremje EUs konkurransevne og innovative resultat og gjennomføre EUs strategiske prioriteringar og takle globale utfordringar	100 mrd. euro (inkludert 3,5 mrd. euro til InvestEU-fondet og 10 mrd. til forskning og innovasjon i mat, landbruk mm og 2,4 mrd til Euratoms forskingsprogram)	Noreg deltek i det nåverande Horisont 2020	Det vart sendt ein felles EØS/ EFTA-kommentar 31. oktober. Her er det m.a. uro for restriksjonar for deltaking i delar av programmet. Den norske regjeringa sendt også eit innspel om innretninga på programmet 30. oktober.
Erasmus	Program for utdanning, opplæring, ungdom og sport. Det skal mellom anna gje unge høve til å studere eller få praksis- eller lærlingplass i utlandet.	30 mrd. euro fordelt på 25,9 til utdanning og 3,1 mrd. til ungdomsfondet og 550 mill. euro til idrett	Noreg deltek i det nåverande Erasmus+-programmet	Det vart sendt ein felles EØS/ EFTA-kommentar 15. oktober. Den understrekar m.a. at EØS/EFTA-landa må sikrast lik tilgang til alle delar av programmet.
Kreativt Europa	Støtte europeisk kultur, dei kreative sektorane i Europa og audiovisuelle verk.	1,85 mrd euro	Noreg deltek i det nåverande programmet Kreativt Europa	
Saman-kopla Europa (CEF)	Støtte investeringar og samarbeid knytt til å utvikle infrastruktur i transportsektoren, energisektoren og den digitale sektor og knyte saman EU og EUs regionar	42,265 mrd. euro fordelt på 30,615 mrd. for transport, 8,65 mrd. for energi og 3 mrd. euro for digitalisering	Noreg deltek i IKT-delen av det nåverande programmet	
Den indre marknaden	<ul style="list-style-type: none"> • sikre forbrukarrettar og god produktsikkerheit • styrke konkurransekrafta til næringslivet • sikre trygge produkta for • bidra til å utvikle standardar • styrke IKT-verkty for å sikre effektiv handheving av konkurransereglane • finansiære utarbeiding og formidling av statistikk 	4 mrd euro (pluss 2 mrd. euro til InvestEU-fondet).	Programmet vil erstatte tre eksisterande program. Dette omfattar det europeiske statistikkprogrammet og forbrukarprogrammet der Norge deltek, og programmet for konkurransevne til bedrifter og SMB (COSME) som Noreg ikkje deltek i.	

Europeisk rom-program	Vidareføre og utvikle EUs rominfrastruktur og tenester gjennom Copernicus (jordobservasjonsprogram), Galileo (EUs globale satellittnavigasjonssystem) og Egnos (signalforsterkande system til navigasjonstenester i lufta, til sjøs og til lands). Det omfattar også Govstacom (nytt system for påliteleg og sikker satellittkommunikasjon til bruk for EUs institusjonar og styresmaktene i medlemslanda)	16 mrd. euro fordelt på 9,7 mrd. euro til Galileo og Egnos, 5,8 mrd. euro til Copernicus og 500 mill. euro til nye sikkerheitskomponentar	Noreg deltek i satellittprogrammet for Galileo og Egnos og i Copernicus-programmet. Regjeringas skriv i sitt arbeidsprogram for samarbeidet med EU at det kan bli aktuelt å delta i Govstatcom.	
Rettigheter og verdier	Fremje likestilling og verdier, borgarane sitt engasjement og deltaking i EUs demokratiske liv og styrke arbeidet mot vald.	642 mill. euro	Dei to nye programma for rettigheter og verdier og for rettslege spørsmål vil	
Rettslege spørsmål	Fremje og støtte det rettslege samarbeidet støtte og fremje utdanning av aktørane i rettsvesenet lette ein effektiv tilgang til rettsvesenet for alle og sikre ein effektiv tilgang til klage	305 mill. euro	erstatte tre eksisterande program. Dette omfattar programmet for rettigheter, likestilling og unionborgarskap, programmet Europa for borgarane og programmet for rettslege spørsmål. Norge deltek ikkje i dei nåverande i programma	
Det europeiske sosialfondet+	Fondet skal støtte gjennomføringa av prinsippa i den sosiale søyla og samlar fleire eksisterande mekanismar og program. Dette omfattar det nåverande helseprogrammet og det nåverande programmet for sysselsetting og sosial innovasjon	101,1754 mrd. euro. Av dette 413 mill. euro til helse og 761 mill. euro til sysselsetting og sosial innovasjon	Noreg deltek i det nåverande helseprogrammet og Progress- og Euresdelen av sysselsettingsprogrammet	
RescEU (sivil beredskap)	Styrke EUs kollektive kapasitet til å reagere på, førebyggje og koordinere innsats ved katastrofar	1,4 mrd. euro	Noreg deltek det nåverande programmet for sivil beredskap	Det vart sendt ein felles EØS/ EFTA-kommentar 15. mars.
Digitalt Europa	Finansiering og investering på det digitale området, inkludert superdatamaskinar, kunstig intelligens, cybersikkerheit	9,2 mrd. euro	Dette er eit nytt program.	Det vart sendt ein felles EØS/ EFTA-kommentar 31. oktober.

	og tillit, digital kompetanse og til å fremje allmenn bruk av digitale teknologiar			Her er det m.a. uro å bli utestengd frå delar av programmet
LIFE	Utvikle og gjennomføre innovative måtar å løyse miljø- og klima utfordringane på	5,4 mrd. euro (3,5 mrd. euro til miljø og 1,95 mrd. euro til klima)	Noreg deltek ikkje i det nåverande programmet	
Det europeiske forsvarsfondet	Fondet skal prioritere felles forskingsprosjekt og i tillegg samfinansiering med medlemslanda for utvikling av prototypar, sertifisering og testing.	13 mrd. euro (4,1 mrd. euro til forskning og 8,9 mrd. euro til samfinansiering)	Nytt fond. Regjeringa har sagt den vil prioritere spørsmål knytt til norsk deltaking.	

Kjelder: Regjeringa ([Norsk deltakelse i EU-programmer 2014-2020](#)), EFTA-sekretariatet ([EU Programmes with EEA EFTA Participation](#)) og [Europakommisjonen](#).

EUs budsjett påverkar også Noreg, ikkje minst kontingenten for programdeltaking. Til dømes har Kommisjonen gjort framlegg om å auke budsjettet for forskingsprogrammet frå ca 80 mrd. euro i perioden 2014-2020 til ca 100 mrd. i neste periode (tal i løpande prisar). Utdanningsprogrammet Erasmus er foreslått dobla til 30 mrd. euro (tal i løpande prisar). Dei norske bidraga for deltaking i EUs program er basert på norsk del av samla BNP i EU og EFTA-landa. Kunnskapsdepartementet har i sin budsjettproposisjon for 2019 rekna med at det norske bidraget til Horisont 2020 vil ende opp på omlag 2,2 mrd. både i 2018 og 2019. Bidraget til Erasmus+ er rekna til å bli omlag 586 mill. kroner i 2018 og omlag 656 mill. kroner i 2019. Dersom Noregs relative del av samla BNP i EU og EFTA er uendra i den nye budsjettperioden og EUs program aukar like mykje som Kommisjonen har gjort framlegg om, vil det årlege bidraget til Horisont Europa auke frå omlag 2,2 mrd. til vel 2,6 mrd. kroner. For Erasmus vil kontingenten doblast. Brexit fører til at EUs samle BNP blir lågare. Isolert sett vil derfor den relative storleiken på det norske BNP i høve til EUs BNP auke og dermed også den norske kontingenten.

I tillegg til storleiken, er også innretninga på programma viktig for Noreg. I felles EØS/EFTA-kommentaraene som er utarbeida [generelt for programsamarbeidet](#), for [forskningsprogrammet Horisont Europa](#) og for [programmet Digitalt Europa](#) er det vist til at EØS-avtalen gjev rett til full deltaking i EUs programsarbeid. EFTA-landa er derfor uroa over at nokre av framlegga frå Kommisjonen legg opp til at berre aktørar frå EU-land kan delta i visse delar av programma. Spørsmålet om tilgangen for tredjeland er også viktig mellom anna for Sveits og Storbritannia, men EØS/EFTA-landa meiner EØS-avtalen gjev klarare rett til full deltaking enn det som gjeld andre tredjeland. I den generelle kommentarar viser EØS/EFTA-landa til EØS-avtalen og minner om at «*At the project level, institutions, undertakings, organisations and nationals of EEA EFTA States shall have the same rights and obligations in the EU programme or other action in question as those applicable to partner institutions, undertakings, organisations and nationals of EU Member States.*»

Bakgunnen for uro er til dømes at det i [Kommisjonens framlegg](#) til nytt forskingsprogram heiter i artikkel 18.5 at «For aktioner vedrørende Unionens strategiske aktiver, interesser, uafhængighed eller sikkerhed kan det fastsættes i arbejdsprogrammet, at deltagelse i programmets specifikke aktioner kan begrænses til de retlige enheder, som er etableret i medlemsstaterne, eller foruden medlemsstaterne til retlige enheder, som er etableret i specificerede associerede lande eller andre tredjelande.» Til komitebehandlninga i Europaparlamentet var det lagt fram eit endringsframlegg som foreslo å endre siste del av paragrafen til «... medlemsstaterne **samt EØS- og EFTA-landene**, eller foruden medlemsstaterne til retlige enheder, som er etableret i specificerede associerede lande eller andre tredjelande **samt EØS- og EFTA-landene.**» Dette

fekk ikkje tilslutning i komiteen, men den gjekk i si innstilling inn for å tillate at organisasjonar frå land utanfor EU kan leie prosjekt.

Frå norsk side er det også blitt jobba med å påverke medlemslanda i Rådet til å ta inn ei presisering om at EØS/EFTA-landa skal vere sikra full deltaking. I [siste utkast til felles posisjon frå Rådets arbeidsgruppe](#) er det teke inn ei framlegg til tillegg i artikkel 18.5 som viser til at «*Any limitation of the participation of legal entities established in associated countries which are EEA members shall be in accordance with the terms and conditions of the EEA Agreement*».

Et utvalg rettsakter:

Rettsaktene som er oversendt Stortinget i forkant av europautvalgsmøtet skal normalt innlemmes i EØS-avtalen i Brussel 5. desember. Det tas forbehold om Stortingets samtykke for tre av rettsaktene. Det gjelder det fjerde hvitvaskingsdirektivet (2015/856), med en tilhørende delegert forordning (2016/1675), og et direktiv om arbeidstakerrettigheter for sjøfolk (2015/1794). Sistnevnte opphever adgangen til å ha unntak for sjøfolk i fem av EUs arbeidsrettsdirektiver. En fylldig omtale av de tre rettsaktene finnes i «den kommenterte lista» som er vedlagt innkallingen til møtet i Europautvalget.

Til orientering omtaler vi kort tre andre rettsakter. Disse krever *ikke* Stortingets samtykke, men omtales fordi det har gått lang tid siden de ble vedtatt i EU, og det har vært en viss diskusjon rundt gjennomføringen i Norge.

Skipsopphuggingsforordningen (1257/2013)

FNs sjøfartsorganisasjon IMO vedtok en konvensjon om forsvarlig gjenvinning av skip i 2009 (Hongkong-konvensjonen). Norge var initiativtaker og var det første landet som tiltrådte konvensjonen. Den trer først i kraft tidligst i 2020.

[EU-forordningen](#) har som formål å gjennomføre Hongkong-konvensjonen på et tidligere tidspunkt, og den går også noe lenger på flere punkter, som godkjenning, sanksjoner og farlige stoffer.

Ifølge regjeringens [EØS-notat](#) ønsker Norges Rederiforbund en global og samlet implementering gjennom IMO. De viser til at prosessen i IMO, hvor de største resirkuleringslandene har deltatt, blir satt noe til side ved EUs vedtak. Det er uheldig at arbeidet i IMO dermed får redusert betydning, mener Rederiforbundet.

Direktiv om plastbæreposer (2015/720)

Formålet med [direktivet](#) er å redusere bruken av lette plastbæreposer. Det stilles krav om at landene skal innføre tiltak og rapportere om effekten. Det åpnes for å vedta nasjonale forbud.

Landene må enten:

- Iverksette tiltak for å nå reduksjonsmålet (90 poser per person i året innen 2020, og 40 poser innen 2026).
- Sikre at plastposene ikke lenger er gratis innen 2019, med mindre tilsvarende effektive virkemidler er gjennomført.

Norge har valgt det siste. Det skjer ved at store deler av varehandelen er medlem i [Handelens Miljøfond](#). De betaler en kontingent på 50 øre per pose (noe de fleste velger å ta tilbake fra forbrukerne). Miljøfondet startet i august i år, og inntektene skal brukes til å redusere plastforsøpling, øke plastgjenvinning og støtte tiltak som reduserer bruk av plastbæreposer.

I [EØS-notatet](#) fra regjeringen vises det til at plastbæreposer ikke utgjør et vesentlig forsøplingsproblem i Norge, siden de i stor grad brukes til å emballere avfall. I Norge bruker hver innbygger ca. 180 plastbæreposer i året. 70 prosent kommer fra dagligvarehandelen.

Omnibus II-direktivet om myndigheten til to av EUs finanstilsyn (2014/51)

[Direktivet](#) følger opp og utfyller forordningene som etablerte to av EUs finanstilsyn, for verdipapirer (ESMA) og forsikring (EIOPA). Det skjer ved at tilsynenes nye myndighet skrives inn i henholdsvis prospektdirektivet og solvens II-direktivet. Ifølge regjeringens [EØS-notat](#) presiseres det blant annet hvilke områder av direktivene hvor de nye tilsynsmyndighetene kan megle og avgjøre tvister mellom nasjonale myndigheter.

Direktivet krever tilpasninger før det tas inn i EØS-avtalen. [Tilpasningene ble godkjent i EU 20. november i år](#), og er knyttet til to-pilar-løsningen som det ble politisk enighet om i 2014. Det innebærer at det er EFTAs overvåkningsorgan ESA som i nært samråd med EUs finanstilsyn kan fatte vedtakene som rettes mot EØS EFTA-landene.